Korporativno upravljanje i razvoj tržišta kapitala u Srbiji

Novi odnosi između investitora, menadžmenta i zaposlenih

Dr Aleksandar Gračanac

Definitivno prelaz akcija iz ruku zaposlenih u ruke investitora okončaće konflikte između grupe zaposlenih koji su istovremeno akcionari i kontrolnog vlasnika, odnosno menadžmenta, o pitanjima koja nemaju neposredne veze s poslovanjem, nego se odnose na visinu plata, sigurnost radnih mesta, što spada u sindikalna pitanja

Dosadašnji tok razvoja tržišta kapitala u Srbiji iscrpeo je potencijale u postupku privatizacije i neminovno će biti potrebno da tržište dobije zamajac novim materijalima (hartija od vrednosti), definisanim modalitetima privatizacije javnih preduzeća

Korporativno upravljanje se na ovim prostorima kao istorijska kategorija, vraća u pravni i privredni sistem napuštanjem društvene svojine i samoupravljanja. Isto tako može se reći da su i tom sistemu bili uvedeni neki pojavni oblici korporativnog upravljanja koje, sa druge strane, nije moglo ostati bez vlasništva kao bitne pretpostavke korporativnog upravljanja.

U naš privredni sistem korporativno upravljanje se uvodi donošenjem prvog Zakona o privatizaciji i Zakona o preduzećima (1989.godine). Korporativno upravljanje se unapređuje Zakonom o preduzećima iz 1996.godine, a reguliše se i novim Zakonom o privrednim društvima. Zakonom o privatizaciji, Zakonom o Agenciji za privatizaciju i Zakonom o Akcijskom fondu, otpočeo je proces otklanjanja anomalija u dotadašnjem razvoju korporativnog upravljanja tj. regulisanja vlasništva, kao abecede korporativnog upravljanja.

Treba posebno naglasiti da je u tom periodu propuštena značajna prilika, sa prvim reformskim i antikorupcijskim zakonima, kao što su Zakon o privatizaciji, Zakon o Agenciji za privatizaciju i Zakon o Akcijskom fondu, da svetlost dana ugledaju novi zakoni koji regulišu pravni, privredni i finansijski sistem (prvenstveno Zakon o privrednim društvima, Zakon o tržištu hartija od vrednosti, Zakon o preuzimanju akcionarskih društava, kao i set pravosudnih zakona). Ovi zakoni su doneti kasnije (2004. 2005. i 2006.godine).

NASTAJANJE TRŽIŠTA KAPITALA

Sagledavajući aspekt korporativnog upravljanja u nastajanju u proteklih 19 godina, procesi privatizacije su ključno doprineli da danas možemo da govorimo o pozitivnim pomacima. Poseban značaj i doprinos korporativnom upravljanju dali su rezultati procesa privatizacije od 2001.godine do danas. Proces privatizacije iz nadležnosti Akcijskog fonda - prodaja manjinskih paketa akcija (na berzi, pred Komisijom za hartije od vrednosti ponudom za preuzimanje i u tenderskom postupku), dao je u oblasti unapređenja korporativnog upravljanja određene rezultate, koji su se mogli sagledati u postprivatizacionim rezultatima privatizovanih kompanija. Neki od indikatora ovakvih aktivnosti vidljivi su i u profitabilnim rezultatima tih kompanija (tržišno prisustvo i sačuvani brendovi) u više od 50 kompanija kao što su : Banini Kikinda, Bambi Požarevac, Sintelon Bačka Palanka, Alfa plam Vranje, Klas Beograd, Mlekoprodukt Zrenjanin, Apatinska pivara Apatin, Sojaprotein Bečej, Potisje Kanjiža, Pivara Čelarevo, Sokoštark Beograd, Zvezda helios Gornji Milanovac... kao i adekvatno ostvarivanje prava akcionara na učešće u vlasništvu i u raspodeli dobiti. Posebno treba naglasiti dobar primer značajnog nivoa korporativnog upravljanja u kompaniji Tigar Pirot u kojoj Akcijski fond još uvek ima manjinski paket akcija.

Privatizacijom manjinskih paketa akcija iz portfelja Akcijskog fonda RS, posle 60 godina u Srbiji otpočeo je proces nastajanja tržišta kapitala. Privatizacioni model koncipiran metodologijom aukcijskog privatizovanja manjinskih paketa akcija na Beogradskoj berzi, otpočeo je prvim prodajama akcija 30.aprila 2002.godine iz portfelja Akcijskog fonda kompanija delimično privatizovanih po ranijim zakonima (1997.godine). Može se reći da je taj datum bio i istorijska prekretnica u razvijanju tržišta kapitala, jer u tom periodu Beogradska berza nije imala svoju osnovu funkciju jer se nisu prometovale akcije kompanija, da bi danas doživela svojevrsnu renesansu, prisustvom preko 2000 kompanija u trgovanju i formiranjem dva berzanska indeksa (belex 15 i belex line). Posle šest godina sprovođenja procesa privatizacije i paralelnog procesa nastajanja tržišta kapitala u Srbiji, može se konstatovati da su indikatori razvoja tržišta kapitala, kao što su: ukupan promet hartija od vrednosti, broj listiranih kompanija, formiranje Prime i Standard marketa za kompanije, tržišna kapitalizacija svih kompanija, pokazali u pojedinim periodima rastuće trendove uz poremećaje koji su karakteristični za zemlje u tranziciji. Posmatrajući po godinama učešće stranih investitora na tržištu kapitala u Srbiji, može se zaključiti da je interesovanje bilo podjednako u odnosu na interesovanje domaćih investitora, s tim da su različite promene (političke i ekonomske - globalna ekonomska kriza) od maja 2008.god. pa do danas drastično uticale na pad prometa i izvesno manje interesovanje stranih investitora.

Prekretnica u razvijanju tržišta kapitala: Beogradska berza

HARTIJE OD VREDNOSTI

Privatizacioni proces otpočet po trećem zakonu iz 2001. godine neminovno je ključno uticao na pripremu, donošenje i izmenu u skladu sa praktičnim iskustvima zakona koji tretiraju finansijsko tržište, odnosno tržište hartija od vrednosti. U tom smislu, sva dosadašnja rešenja zakonske regulative vezana za tržište hartija od vrednosti, pružila su pomake u ovoj oblasti i istovremeno su bila neophodno menjana.

Tržište hartija od vrednosti u Srbiji prevashodno je mehanizam preraspodele svojinskih prava, a manje mehanizam finansiranja kompanija, što bi u budućnosti trebalo da bude

Predlog zakonskih izmena i dopuna

Analizom problematike koja se danas pojavljuje u oblasti korpotivnog upravljanja u praksi, mogu se definisati sledeće oblasti koje zahtevaju neophodnu izmenu i dopunu Zakona o privrednim društvima, a to su:

- **potreba uvažavanja osnovnih principa korporativnog upravljanja pri osnivanju a.d. (d.o.o)**; anomalija u primeni član 105. Zakona, član 106.stav 2., član 114., član 116., član 110. i 192. stav 2, član 195. stav 2, član 233. stav 1., član 200 stav 1. i 2. i član 203. stav 4.
- **ostvarivanje prava članova d.o.o na osnovu korporativnog upravljanja i odstupanja od toga**
  - U okviru ove oblasti princip ravnopravnosti članova a time i poremećaj u primeni važnih načela korporativnog upravljanja, po kojem je pravo glasa vezano za vrednost udela, u praksi je često doveden u pitanje i neposrednom primenom zakonske odredbe (član 126. stav 5, član 111. stav 3. i 4.)
  - odlučivanje u skupštinama na korporativnim osnovama i isključenja član 124.stav 2., član 137., član 138. stav 2., član 139. stav 4., član 140. stav 3. i 4. i član 116., član 146. stav 3., član 173. stav 5., član 151. stav 1.
  - osvrt na rešavanje problematike upravnog odbora odnosno direktora član 159., član 161., član 322.
  - slobodno uređivanje funkcije nadzora i izuzeci član 168.
  - otvoreno pitanje izmena ugovora o osnivanju doo član 173. stav 6.
  - neophodnost uređivanja prava članova doo na uvid u akta i druga dokumenta društva član 175. Zakona
  - potreba uređivanja isključenja člana društva na osnovu akta društva i odluke skupštine bez sudske odluke član 176. u vezi sa članom 137.
  - mogućnost prestanka društva u slučaju blokade pri odlučivanju član 183. i član 346.
- **problematika korporativnog upravljanja u akcionarskim društvima**
  - akcije i pravo glasa, pravo prečeg upisa i ograničenja član 213., 218. i 219.
  - osvrt na sticanje i raspolaganje sopstvenim akcijama društva član 222., 227.
  - delokrug rada skupštine akcionara
  - problematika redovne i vanredne skupštine član 276., član 315.
  - osvrt na sazivanje dnevni red, legitimitet skupštine i ostvarenje prava glasa akcionara član 281.
  - kvorum, većina za odlučivanje i način glasanja član 292.
  - osvrt na poništavanje odluka skupštine član 302. 303. i 304. i član 429.
  - novi položaj generalnog direktora otvorenog akcionarskog društva član 307. i 323.
  - funkcija nadzora
  - prestanak ad odlukom akcionara
  - prava manjinskih akcionara u važećem normativnom sistemu korporativnog upravljanja
- **korprativno upravljanje i povezivanje privrednih društava**
- **reorganizacija društava i položaja akcionara (članova u procesu odlučivanja)**
- **ostvarivanje prava akcionara (članova doo) na nesaglasnost i na otkup akcija od strane društva**
- **korporativna odluka o promeni kapitala i raspodeli dobiti doo i ad**

Posle šest godina sprovođenja procesa privatizacije i paralelnog procesa nastajanja tržišta kapitala u Srbiji, može se konstatovati da su indikatori razvoja tržišta kapitala, kao što su: ukupan promet hartija od vrednosti, broj listiranih kompanija, formiranje Prime i Standard marketa za kompanije, tržišna kapitalizacija svih kompanija, pokazali u pojedinim periodima rastuće trendove, uz poremećaje koji su karakteristični za zemlje u tranziciji

osnivačkih i drugih aka-
ednih društava, kako bi
ajnoj meri zaživelo kor-
no upravljanje i u post-
acionom periodu.
ebno je svakako vreme
iji zaokreti u praksi, a u
ažavanja i ostvarivanja
pravnih i ekonomskih
a koji čine korporativno
anje. U praksi smo sve-
protivzakonite pojave,
o zloupotrebe prava od
većinskih akcionara
a doo), ali i od strane
skih akcionara, ukazu-
o da zloupotreba prava
zi samo zbog nepozna-
ostojećih propisa, već i
e istih (nedostaje viši
stitucionalnog delova-
z mere sankcionisanja).
m smislu korporativno
anje treba shvatiti kao
ih normi koje uređuju
ativno upravljanje i kao
ponašanje onih na ko-
norme odnose. Dakle
e govoriti i o normativ-
neprotivrečnom) siste-
porativnog upravljanja
u primeni tog sistema.
kcionisanje tog sistema
d bitnih uslova je i po-
e principa vladavine
, funkcionisanje pravne

I pored tolikog broja normi o korporativnom upravljanju, u praksi i dalje postoje pojave koje su suprotne važećim normama a koje na odgovarajući način nisu sankcionisane. Takođe, može se reći da se u pojedinim privatnim kompanijama korporativno upravljanje praktično svodi na donošenje strateških odluka od strane vlasnika i izvršavanje od strane direktora, dok su organi tih društava nažalost marginalizovani.

Korporativno upravljanje u Srbiji se u ovom trenutku nalazi u tranzicionoj fazi u kojoj se vrši delimična normalizacija vlasničke i statusne strukture. Akcije prelaze iz ruku zaposlenih u ruke investitora, a vlasnici mnogih akcionarskih društava žele da promene njihov status i pretvore ih u društva sa ograničenom odgovornošću. Ove okolnosti utiču na karakter i slabosti korporativnog upravljanja u Srbiji. Ostale su vezane za institucionalne slabosti, izvesnu nezrelost akcionarstva, namerne zloupotrebe od strane kontrolnih vlasnika i slično. Nema sumnje da bi cilj korporativnog upravljanja trebalo da bude maksimizacija dugoročne vrednosti akcija unapređenjem procesa odlučivanja i performansi akcionarskih društava kroz dobro strukturisanje odnosa između investitora, menadžmenta i drugih učesnika (kreditora, zaposlenih). Pomenuta normalizacija vlasničke i statusne strukture nužna je pretpostavka daljeg unapređenja korporativnog upravljanja u Srbiji. Definitivno prelaz akcija iz ruku zaposlenih u ruke investitora okončaće konflikte između grupe zaposlenih koji su istovremeno akcionari i kontrolnog vlasnika, odnosno menadžmenta o pitanjima koja nemaju neposredne veze sa poslovanjem, nego se odnose na visinu plata, sigurnost radnih mesta, što spada u sindikalna pitanja.

Dosadašnja iskustva u primeni zakonodavne regulative na dosadašnjem nivou korporativnog upravljanja, kao i primene zakona iz privatizacije u dosadašnjem toku procesa, neminovno iziskuju promene u zakonskoj regulativi vezane za Zakon o privrednim društvima, Zakon o hartijama od vrednosti, Zakon o preuzimanju ad, kao i neophodno uključenje pravosudno-sudske regulative u oblasti sankcionisanja.

Autor je direktor Akcijskog fonda

GLASNIK PREPORUČUJE!

TFT – ČASOPIS ZA TEATAR, FILM I TELEVIZIJU

T namerava da se bavi fenomenologijom i estetikom teatra, filma i televizije.
pis će u okviru tri medija fokusirati aktivnosti jednog esnafa. Veštine
a, reditelja, glumca, scenografa, producenta, kompozitora, kostimografa,
ografa... osnova su egzistencije sva tri kreativna prostora. Različite vizure
profesionalaca i analitičara njihovih rezultata TFT objedinjuje u formi
tova i vizuelnih poruka s namerom da podstakne:
ispitivanje postojećih produkcionih modela;
inisanje interaktivnog odnosa sa publikom;
ativnu i nezavisnu percepciju;
tivizaciju opštih mesta i stereotipa;
nsparentnost budžetskih davanja i tokova novca vezanih za ove medije;
mulaciju i podršku samoorganizovanju i vaninstitucionalnom delovanju
injenih umetnika.

rvi broj TFT-a, koji izlazi u decembru,
eđu ostalih pišu:
rag Lučić, Svetislav Basara, Ivan Medenica,
trije Vojinov, Jovan Cirilov, Stevan
tivica, Jelica Zupanc, Amra Latifić, Feti
tović, Ivan Lalić, Aleksandar Dunđerović,
š Paramentić, Duška Radosavljević, Maša
mić, Goran Gocić, Dušan Bajin, Ljiljana
ić, Boško Đorđević, Slobodan Pešić,
slav Šćepanović, Petar Jakonić...

a broja: 400,00 din.
išnja pretplata na četiri broja: 1.200,00 din.

ГЛАСНИК

NARUDŽBENICA ZA TFT

Šta koči brži razvoj tržišta kapitala i korporativnog upravljanja

Zarobljeni u tesnom zakonskom okvir

Mirjana N. Stevanović

Praksa je pokazala da je neophodno unaprediti normativu u oblasti korporativnog upravljanja: Aleksandar Gračanac

Iskustva u primeni regulative iz oblasti korporativnog upravljanja i procesa privatizacije ukazuju na potrebu unapređenja Zakona o privrednim društvima, Zakona o hartijama od vrednosti, Zakona o preuzimanju akcionarskih društava, Zakona o investicionim fondovima, a posebno regulative u oblasti sankcionisanja. Sprovođenje privatizacionog procesa praćeno je razvojem tržišta kapitala, na šta ukazuju vidljivi indikatori kao što su ukupan promet hartijama od vrednosti, broj listiranih kompanija, formiranje listinga A i B Beogradske berze, tržišna kapitalizacija kompanija. Ti indikatori su u pojedinim periodima tranzicionog procesa oscilirali, ali to je karakteristično za tranzicione zemlje i tržišta u nastajanju - počinje razgovor za Danas Aleksandar Gračanac, direktor Akcijskog fonda.

● Šta je pratilo taj proces nastajanja tržišta?

- Napuštanjem društvene svojine kroz privatizacioni proces, polako se u pravni i privredni sistem vraća korporativno upravljanje, a konkretnije i u delu prodaje manjinskih paketa akcija iz portfelja Akcijskog fonda Republike Srbije. Privatizacijom ovih paketa zakonom definisanim metodologijama u Srbiji je, posle 60 godina, započet proces nastajanja tržišta kapitala, a prve aukcijske transakcije realizovane su na Beogradskoj berzi u aprilu 2002. godine. Ovim procesom omogućeno je da disperzija vlasništva na zaposlene, PIO fond, državu (Akcijski fond Republike Srbije), velike investitore, male investitore (građani), bude valorizovana kroz tržišni mehanizam odnosa ponude i tražnje na jedino organizovanom tržištu, u realnoj tržišnoj ceni hartija od vrednosti.

● Koliko je postojanje finansijskog tržišta podiglo kvalitet upravljanja u domaćim firmama?

- Beogradska berza doskoro nije imala mogućnost da svoju osnovnu funkciju afirmiše, ali je, ipak, doživela svojevrsnu renesansu formiranjem dva berzanska indeksa i u pojedinim periodima (do maja 2008. godine i prvih posledica globalne finansijske krize), s podjednakim učešćem stranih i domaćih investitora. Ovi procesi su direktno uticali na postprivatizacioni period u kompanijama, na njihovo profitabilno poslovanje, učešće na tuo i domaćem tržištu, i prve korake izgradnje korporativnog upravljanja koje je posebno prisutno u kompanijama privatizovanih iz portfelja Akcijskog fonda (više od 50), koje su očuvale srpske brendove (Alfa plam, Aleva, Apatinska pivara, Banini, Bambi, Vunizol, Zvezda Helios, Imlek, Jaffa, Karneks, Klas, Meser Tehnogas, Metalac, Mlekoprodukt, Neoplanta, Palanački kiseljak, Pivara Čelarevo, Potisje Kanjiža, Sintelon, Soja protein, Sokoštark, Somboled, Fidelinka...). Privatizacioni proces i dalji razvoj tržišta kapitala i u narednom periodu biće u korelaciji, jer će strateškim pristupom biti određeni modaliteti privatizacije pojedinačnih i javnih preduzeća, ali i preostalih neprivatizovanih kompanija u državnom vlasništvu kao i u svih pravnih i ekonomskih instituta.

● Koliko sadašnji zakonski okvir podstiče takve procese?

- Praksa je pokazala da je važeću normativu u oblasti korporativnog upravljanja neophodno unaprediti i podići na viši nivo, što obavezno uključuje i izmene Zakona o privrednim društvima, posebno u delovima koji regulišu osnivačka i druga akta akcionarskih društava, prava članova A. D. i D.O.O., zatim ulogu direktora, menadžmenta, nadzornih organa, odluke o promeni kapitala i raspodeli dobiti, odluke o reorganizaciji akcionarskog društva. Posebno su krucijalno važni zaokreti usmereni ka usposlavljanju, uvažavanju i sankcionisanju nepoštovanja novih pravnih i ekonomskih normi koje čine osnovu korporativnog upravljanja. Iskustvo je pokazalo da u postprivatizacionom periodu protivzakonite pojave i zloupotrebe prava manjinskih akcionara, članova D.O.O., od strane većinskih, nisu posledica samo neznanja i slabe informisanosti već i svesnog nepoštovanja propisa, ali i nesankcionisanja takvih pojava. Tako se, recimo, u pojedinim kompanijama korporativno upravljanje svodi na to da akcionari donose odluke na skupštinama akcionara, da ih direktori sprovode, a da su drugi kontrolni mehanizmi marginalizovani.

● Šta je potrebno da bi korporativna praksa bila uspešnija?

- Civilizacijska tekovina tržišne ekonomije, pa tako i korporativnog upravljanja, jeste maksimizacija dugoročne vrednosti akcija unapređenjem procesa odlučivanja u akcionarskim privrednim društvima, i posebno poslovno-finansijskih performansi akcionarskih društava, kroz visoko kvalitetno strukturisanje odnosa između akcionara, investitora, menadžmenta i drugih učesnika (investicionih kreditora, zaposlenih). Normalizacija vlasničke i statusne strukture nužna je pretpostavka daljeg unapređenja korporativne kulture i korporativnog upravljanja u kompanijama kao neophodnog faktora privrednog razvoja, čime će se okončati konflikt između grupa zaposlenih, koji su istovremeno akcionari i većinskog akcionara, odnosno menadžmenta, o pitanjima koja nemaju neposredne veze sa poslovanjem, a odnose se na visinu plata, sigurnost radnih mesta i slično...

● Koje bi konkretne slabosti korporativnog upravljanja u Srbiji trebalo popraviti izmenama zakona?

- Analiza problema uočenih u praksi ukazuje na to da su neophodne izmene i dopune Zakona o privrednim društvima u oblastima koje se odnose na osnovne principe korporativnog upravljanja pri osnivanju akcionarskih društava i društava sa ograničenom odgovornošću. Takođe, potrebno je preciznije regulisati oblast ostvarivanja prava članova u D.O.O. Reč je o principu ravnopravnosti po kojem je pravo glasa vezano za vrednost udela, zatim na odlučivanje u skupštinama i upravnim odborima, uređivanju funkcije nadzora, izmeni ugovora o osnivanju, pravu članova na uvid u akta i druga dokumenta društva, postupak isključenja člana društva na osnovu akta društva i odluke skupštine bez sudske odluke kao i o sluajevima blokade pri odlučivanju.

● A kod akcionarskih društava?

- Kod njih bi oblast upravljanja trebalo da bude jasnija u delu koji se odnosi na akcije i pravo glasa, pravo pre-

polaganje akcijama, delok... skupštine akcionara, pre... redovne i vanredne skupšti... nje odluka skupština, polož... nog direktora otvorenog A.D. ju nadzora, kao i prava m... akcionara. Ali, zakonom bi t... bude preciznije obrađeno i l... tivno upravljanje i poveziv... vrednih društava, reorganiz... štava i položaj akcionara, zašt... rivanje prava akcionara ... D.O.O.) na nesaglasnost i na o... cija od strane društva kao i l... tivne odluke o promeni kapit... podeli dobiti D.O.O. i A.D.

Tranzicione slabosti

● Postoji li mehanizam kojim se može podići nivo korporativnog upravljanja?

- Nivo korporativnog upravljanja u Srbiji u velikoj meri je određen tranzicionom fazom u kojoj se sprovodi postepena normalizacija vlasničke i statusne strukture. Jedna od neminovnosti tranzicionog perioda i primene nekih zakonskih rešenja, pre svega Zakona o privrednim društvima i drugih pratećih zakona u oblasti korporativnog upravljanja, jeste prelazak vlasništva iz ruku zaposlenih u ruke investitora, pri čemu vlasnici, menjanjem statusa firme i pretvaranjem u D.O.O., i praktično utiču na karakter korporativnog upravljanja. Ostale slabosti su vezane za institucionalne probleme tranzicionog perioda, posebno za nedovoljnu zrelost akcionara, namerne zloupotrebe i slično.

Solidan bilans

Od 2002. godine iz Akcijsk... privatizovano 1.610 firmi za 7... evra, a samo u 2009. godini pro... njinski paketi akcija 197 privred... va za osam miliona evra. U naredni... ni očekuje se prodaja manjins... akcija društava iz portfelja Akcij... kao i onih u kojima je raskinut u... je o preduzećima Severtrans a... Betonjerka a.d. Beograd, Župa... vac, Majevica Holding Bačka Pa... po a.d. Vranje, Lasta a.d. Beogr... izgradnja a.d. Bajina Bašta...

● Šta je još potrebno uraditi ... se motivisali investitori za v... šće na tržištu Srbije?

- Svakako je neophodno usa... nje sa propisima i direktivama ... ske unije, što znači da će izmen... peti i Zakon o preuzimanju ak... skih društava, Zakon o investi... fondovima kao i Zakon o tržiš... ja od vrednosti, posebno kada ... tanju akcije privatizovanih kom... i mogućnosti promene uslova ... vanje novih akcija. Od krucija... značaja da se uvede obaveza p... nog izveštavanja za sve kompa... jim se akcijama trguje na Ber... značilo i zaštitu interesa investi... ji učestvuju u transakcijama a... kao i u sekundarnom prometu ... od vrednosti. U tom smislu bi ... ležnosti Komisije za hartije od ... sti, kao regulatorne institucije ... štu kapitala u Srbiji, preciziran... rile. Osim toga, da bi Berza m... obavlja svoju osnovnu funkci... bude svojevrstan barometar u ... sti svake kompanije, neophod... meniti Zakon o preuzimanju ak... skih društava da se ne bi u bud... dešavalo da se Berza praz... i d...

> **Od krucijalnog je značaja da se uvede obaveza periodičnog izveštavanja za sve kompanije čijim se akcijama trguje na Berzi, što bi značilo i zaštitu interesa investitora koji učestvuju u transakcijama akcijama kao i u sekundarnom prometu hartija od vrednosti**

kompanija koje su zainteres... izlaskom na finansijsko tržiš... plaju investicioni kapital. Su... mene trebalo bi da podstaknu... tore da više ulažu na srpsko... kapitala. Istovremeno, omogu... zaštita malih akcionara po ev... standardima, dok bi se sank... bavili zloupotrebama

Agent plus
POMORSKO REČNA AGENCIJA
www.agp.co.rs

Dani

UTORAK, 29. septembar 2009, broj 4383, godina XIII, cena 30 din, 20 den, 1 KM, 0.5 EUR

U novi izborni ciklus Srbija mora ući ukidanjem mogućnosti stran

Moguće ukinuti bla i bez promene Usta

Demokratska stranka protiv kovertiranih ostavki poslanika ● Za promene na republičkom nivou ● Upozorenje iz Brisela i ove go

TRAGOM

Beograd - Bilo bi neophodno ući u sledeći izborni ciklus bez instituta blanko ostavki. Ne mogu da tvrdim kada će tačno izborni sistem biti promenjen, ali izvesno znam da bez tih promena nije moguće, u jednom opštem smislu, napredovati u evropskim integracijama - kaže za Danas Nada Kolundžija, šefica poslaničke grupe Za evropsku Srbiju u Narodnoj skupštini, uz podsećanje da Ustav Srbije omogućuje naknadno oduzimanje mandata.

Brisel se veoma eksplicitno odredio o ovom problemu. U izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije u procesu integracija za 2008. ističe se da je neophodno što pre pristupiti reformi izbornog sistema. „Ustavne odredbe koje političkim strankama daju kontrolu nad mandatima poslanika i dalje su prepreka za reformu Skupštine Srbije i za njenu ulogu

Aleksandar Gračanac, direktor Akcijskog fonda

Državne akcije pokretački motor

Strana 10

TERAZIJE

Reporter Danasa u Lisoviću kod Barajeva, gde se snima „Farma"

Rijaliti selo pod Pink okupacijom

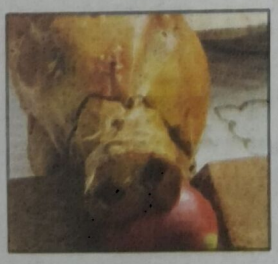

Na Zasavici održan prvi srpski Festival pečenja

Pekli i magarce

Strane 16-17

ISSN 1450-538X

Novi mandat uz pomoć liberala: Angela Merkel

Reuters

Parlamentarni izbori promenili političku arhitekturu u Nemačkoj

Liberali ključni partneri Merkelove

Berlin - Parlamentarni izbori održani proteklog vikenda u Nemačkoj umnogome su izmenili „političku arhitekturu" u toj državi, budući će umesto dve snažne stranke u Bundestagu u narednе četiri godine biti zastupljena jedna drastično poražena i jedna oslabljena strana, kao i pet manjih stranaka koje su dobile između deset i 15 odsto glasova. Konzervativne stranke - Hrišćansko-demokratska unija (CDU) i sestrinska bavarska Hrišćansko-socijalna unija (CSU), odnele su pobedu, osvojivši 33,8 odsto glasova. Ipak, to je drugi najgori rezultat konzervativaca na izborima od Drugog svetskog rata.

R. E. M.

Strana 14

Državne akcije su pokretački motor na tržištu kapitala, kaže za Danas Aleksandar Gračanac, direktor Akcijskog fonda

Vraća se poverenje u berzu

- Iako blago i sa zastojima, tržište kapitala u Srbiji poslednjih nekoliko meseci pokazuje znake oporavka, a posle opreznog rasta indeksa na Beogradskoj berzi, moglo bi da usledi i oživljavanje berzanskog trgovanja hartijama od vrednosti, s obzirom na to da se interesovanje domaćih i stranih ulagača polako vraća. Istina je da su tome doprineli i sve povoljniji izveštaji sa sa međunarodnih berzi, pre svega njujorške, frankfurtske i londonske, ali se mora istaći i činjenica da je pad indeksa na Beogradskoj berzi bio niži nego na drugim tržištima iza regiona. Primera radi, krizu je najbolje preživela Ljubljanska berza, gde je pad indeksa iznosio oko 0,11. Beogradska berza bila je na nivou od 0,25, a mnogo veće padove doživele su Makedonska (0,73), Zagrebačka (0,86) i Sarajevska berza (3,6) - započinje razgovor za Danas direktor Akcijskog fonda Aleksandar Gračanac i dodaje da u ohrabrujuće podatke svrstava i to što vrednost državnih hartija od vrednosti, kojima ta institucija trguje na tržištu kapitala, u junu, julu, avgustu i septembru, u odnosu na isti period prošle godine, i pored ekonomske krize nije drastično umanjena i da pad iznosi svega četiri do šest odsto.

• Akcijski fond trguje državnim paketom akcija domaćih firmi. Da li postoji rok za prodaju tih udela?

- Akcijski fond je formiran 2002. godine, kao specijalizovana, profesionalna institucija na finansijskom tržištu, na kome, kao nominalni vlasnik svih državnih akcija preduzeća, trguje sa ciljem da ostvari priliv investicija, razvoj tržišta kapitala, nediskriminaciju svih učesnika na tržištu i maksimiziranje prihoda od privatizacije. Ne postoji zakonski rok u kome bi državne akcije trebalo da promene vlasnika, a od Fonda se očekuje da taj posao vodi razložno i planski.

Domaćinsko poslovanje dalo rezultate: Aleksandar Gračanac

Reč je o specifičnoj instituciji na finansijskom tržištu, čije je delatnost regulisana kroz pet zakona (o Akcijskom fondu, o privrednim društvima, o preuzimanju akcionarskih društava, o tržištu hartijama od vrednosti i o privatizaciji). On ne može da ima druge ingerencije, niti nadležnosti Fonda mogu da se oduzmu i prebace negde drugde, a na isti način funkcionišu i slične institucije u svetu.

• Koliko je učešće Akcijskog fonda značajno za Beogradsku berzu?

- Na srpskom tržištu kapitala Fond je odigrao pionirsku ulogu, jer se pre njegovog osnivanja na Beogradskoj berzi nisu prometovale akcije. Uz to, zahvaljujući Akcijskom fondu i privatizaciji, istorijski maksimum vrednosti indeksa na Beogradskoj berzi ostvaren je 3. maja 2007. godine, kada je iznosio 3..335,20 indeksnih poena, a značajan podatak je i da se u indeksnoj korpi BELEX15 nalazi osam firmi iz portfelja Akcijskog fonda

• U berzanskom trgovanju značajno je učešće firmi čije se akcije nalaze u portfelju Akcijskog fonda, a u poslednjih nekoliko meseci taj udeo je dostizao i osam odsto. Kakva je struktura preduzeća čije akcije plasira Akcijski fond?

- Od ukupno oko 600 kompanija koje se sada nalaze u portfelju Akcijskog fonda, značajan je broj onih čiji su manjinski paketi akcija tu dospeli prema odredbama zakona o svojinskoj transformaciji iz 1997. godine. U tenderskoj proceduri već se nalazi oko 30 preduzeća iz te grupe, poput Simpa, Laste, Progresa, Holdinga Mejevića, dok su preostali paketi (među kojima je Mostogradnja, Tigar, Energoprojekt, Novosti, Politika...) spremni za prodaju, ali još nisu donete odluke na koji način će to biti učinjeno. Takođe, Fond trguje i akcijama oko 400 firmi koje su bile privatizovane, ali su ugovori sa kupcima raskinuti a tu je uglavnom reč o većinskom paketu. Iz te grupe preduzeća već smo prodali 110, u stečaju se nalazi 118, a u preostalima su imenovani zastupnici državnog kapitala, formirana je upravljačka struktura i menadžment, i one se pripremaju za prodaju. Za neke od njih već je određeno da će se naći u tenderskom postupku, poput Župe, Elektroizgradnje, Severtransa i Fontane iz Vrnjačke Banje, dok na odluku o metodu prodaje još čekaju Tehnohemija Beograd, Tržnica Subotica, Vršački vinogradi. Do sada, Akcijski fond je prodajom manjinskih paketa 1.411 firmi realizovao 710 miliona evra. U prošloj godini, za pródate akcije 235 kompanija, ostvaren je prihod od 90 miliona evra, a ove godine, od prodaje 130 paketa u državni budžet se slilo sedam miliona evra. Ali, jedan od dobrih rezultata je i to što je prilikom prodaje sačuvano više od 50 srpskih brendova (Knjaz Miloš, Soja protein, Alfaplam, Metalac, Sintelon, Imlek, Hemofarm...)

• Akcijski fond je od 2005. godine dobio u nadležnost i da imenuje zastupnike kapitala u firmama u kojima su raskinuti ugovori o privatizaciji. Na koji način se vrši izbor kadrova za te funkcije?

- Uobičajena procedura koju primenjujemo jeste da se konsultujemo sa sindikatima, sa kojima inače imamo odličnu saradnju, zatim pitamo i manjinske akcionare, lokalnu samoupravu, okrug, opštinu, eventualno regionalne komore. To odlično funkcioniše, a jedan od najboljih primera dobrog rada zastupnika je kruševačka Župa, gde je posle višemesečnih štrajkova raskinut ugovor o privatizaciji. Ruiniranu firmu u kojoj je, između ostalog bila zastavljena i proizvodnja strateškog proizvoda, hlora, 2006. godine preuzeo je Akcijski fond, a zastupnik kapitala koji je imenovan i za direktora, uspeo je uz našu pomoć da broj zaposlenih smanji sa 1.000 na 500, da pokrene pogone i plasira proizvodnju na tržišta u 12 zemalja. Takođe, dobrog zastupnika kapitala imali smo i u Putniku, koji je prvi put prodat za pet miliona evra, a kada je ugovor raskinut i u Akcijskom fondu firma pripremljena za prodaju, postignuta je cena od 40 miliona evra. Interesantno je i da u većini firmi koje ponudimo na berzi posle raskinutog privatizacionog ugovora, postignemo bolju cenu nego kod prve prodaje, što može biti jedno od merila našeg rada.

• Akcijski fond prodaje i akcije iz Privatizacionog registra. Kakvi su efekti iz tog posla?

- Nalog od Agencije za privatizaciju da možemo da počnemo sa prodajom tih paketa, dobili smo krajem maja prošle godine, i do septembra, do izbijanja svetske ekonomske krize, uspeli smo da prodamo akcije 41 kompanije, a ostvaren prihod od 89 miliona evra nalazi se okamaćen kod poslovne banke. I tu smo uspeli da za svaku kompaniju postignemo u proseku za 30 odsto veću cenu od one koja je bila tokom privatizacije, a reč je akcijama Beogradske pekarske industrije, Rafinetrije nafte, beočinskog Lafarža, Centrotekstila, Holcima, DDOR-a Novi Sad. Sa tog spiska ostalo je još 60 kompanija, među njima je su duvanske industrije iz Niša i Vranja, leskovačko Zdravlje ili Savremena administracija, ali njihove akcije sada čekaju pravi trenutak za prodaju.

- Od firmi u kojima je poništena privatizacija, u tenderskoj proceduri su Župa, Elektroizgradnja, Severtrans i Fontane
- U većini firmi koje ponudimo na berzi posle raskinutog privatizacionog ugovora, postignemo bolju cenu nego kod prve prodaje

• Kako određujete kada je povoljno vreme za prodaju nekih akcija?

- Svaku prodaju nam diktira tržište. Reagujemo onoga trenutka kada registrujemo da se cene akcija pomeraju na gore, a u trgovanju primenjujemo dve metodologije. Jedna je preovladujuća cena, kada paket od 20 ili 30 odsto akcija neke firme „razbijemo" i dok god ima konkurencije prilikom prodaje, koja prema pravilniku Berze omogućava da se narednog dana cena podigne za 20 odsto, plasiramo po jedan do dva odsto akcija. Drugi je metod minimalne cene, a od osnivanja Akcijskog fonda, moja odluka bila je da ni jedan većinski paket ne prodamo ispod 50 odsto knjigovodstvene (sada je to obračunska) vrednost, a kada je reč o preduzećima gde je privatizacija raskinuta i koje se lošije kotiraju, cena ne ide ispod 20 do 30 odsto od obračunske.

Mirjana N. Stevanović

Racionalizacija

- Iako je prema usvojenoj sistematizaciji, Akcijski fond trebalo da ima oko 50 zaposlenih, od početka rada te institucije opredelio sam se za ekipu od 27 visoko obrazovanih iprofesionalaca koji su spremni da rade više poslova. Taj broj zaposlenih, bez nekih fluktuacija, ostao je do danas, a o domaćinskom poslovanju svedoči ne samo podatak da je najviša zarada oko 100.000 dinara, nego i činjenica da nemamo službene automobile, ako smo bili prinuđeni da putujemo, vozili su nas ili oni koji su nas pozivali, ili smo koristili sopstveni i javni prevoz. Nismo na budžetu, svake godine poslovali smo pozitivno, a to je možda jedina institucija u Srbiji koja ima eksternog revizora - kaže Aleksandar Gračanac.

nfocluster 04

ČASOPIS LEDIB KUĆE KLASTERA • BESPLATAN PRIMERAK • FEBRUAR 2012.

PRVA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
DANI KLASTERA U NIŠU

SAVET ZA KLASTERE PKS
KREIRANJE AMBIJENTA ZA RAZVOJ KLASTERA

ISKUSTVO UDRUŽIVANJA IZ SLOVENIJE

VEZE SA EVROPSKIM AERONAUTIČKIM KLASTERIMA

KLASTER FASILITATORI NOVA PROFESIJA

VOJVODINA METAL KLASTER

Dr Aleksandar Gračanac
koordinator za MSPP u Privrednoj komori Srbije,
o izveštaju Evropske komisije

MALE FIRME PREKRETNICA EKONOMSKOG RAZVOJA

Sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetništva se m posmatrati kao rešenje dugoročnog privrednog rasta, kao deo problema

Zbog dugogodišnjeg lutanja u strategiji i primeni poli o malim i srednjim firmama ovaj sektor je zaposlio tek sedam procenata novih radnika što je nedovoljno za i prosperitet

Evropska komisija je ocenila da je u Srbiji postignut vi napredak u primeni deset principa SBA ali predstoji gl zadatak-iskorenjivanje nelikvidnosti i namirivanje plać u roku od 30 dana kao u EU

Evropska komisija je u Analizi godišnjeg izveštaja o internacionalizaciji sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u Srbiji, na osnovu aktivnosti institucija i sveukupne politike MSPP sektora na nacionalnom nivou, visoko ocenila ulogu komorskog sistema i ulogu Privredne komore Srbije. Izrazito visoko je ocenjena inplementacija projekta "Plato koopera" koji je realizovan sa regionalnim komorama, posebno sa Regionalnom komorom Niš, zatim FORUM MSPP PKS, aktivnosti tokom Evropske nedelje MSPP u oktobru u Briselu, učešće PKS u svim departmanima i afirmisanje ženskog preduzetništva.

-U analizi Evropske komisije se, izmedju ostalog, ističe da je sektor malih i srednjih preduzeća veoma važan preduslov rasta srpske ekonomije-kaže dr Aleksandar Gračanac koordinator za MSPP u Privrednoj komori Srbije. Medjutim, zbog dugogodišnjeg lutanja u strategiji i primeni politika o malim i srednjim firmama ovaj sektor je, izmedju 2008. i 2009. godine zaposlio samo 65 hiljada novih radnika što je tek oko sedam procenata i nedovoljno je za rast i prosperitet. Prema principima SBA (The small business act), koji je svojevrsni ustav za MSPP sector i na snazi je od 2008. godine, predvidjeno je deset principa koji se kroz politike ovog sektora primenjuju u EU.

Reč je o principima koji se odnose na preduzetništvo, internacionalizaciju, prednost malim firmama(think small first), korelacije javne administracije prema MSPP sectoru, zatim na davanje druge šanse za preduzetnike koji su doživeli bankrotstvo, omogućavanje MSPP sektoru pristup kvalitetnim finansijama i zakonsku regulativu kojom će biti regulisano da plaćanja i komercijalne transakcije budu izvršene na vreme itd. Prema rečima dr Gračanca gradjani Srbije koji redovno plaćaju svoje obaveze od komunalija, električne energije do kredita, zapravo predstavljaju prave mikro porodične preduzetnike u svojim familijama.

-Generalno, kaže dr Gračanac, Evropska komisija je ocenila da je u Srbiji postignut vidan napredak u primeni deset principa SBA, s tim što predstoji glavni zadatak-iskorenjivanje nelikvidnosti, odnosno uspostavljanje mehanizama plaćanja u srpskoj privredi i njihovo svodjenje, zakonskim principima, u realne okvire koji važe u EU, a to je 30 dana. Sektor MSPP u Srbiji se mora neizostavno posmatrati kao rešenje dugoročnog privrednog rasta Srbije, a ne kao deo problema, što je često na žalost slučaj u praksi. Politike MSPP podrazumevju proaktivan pristup ekonomske politike

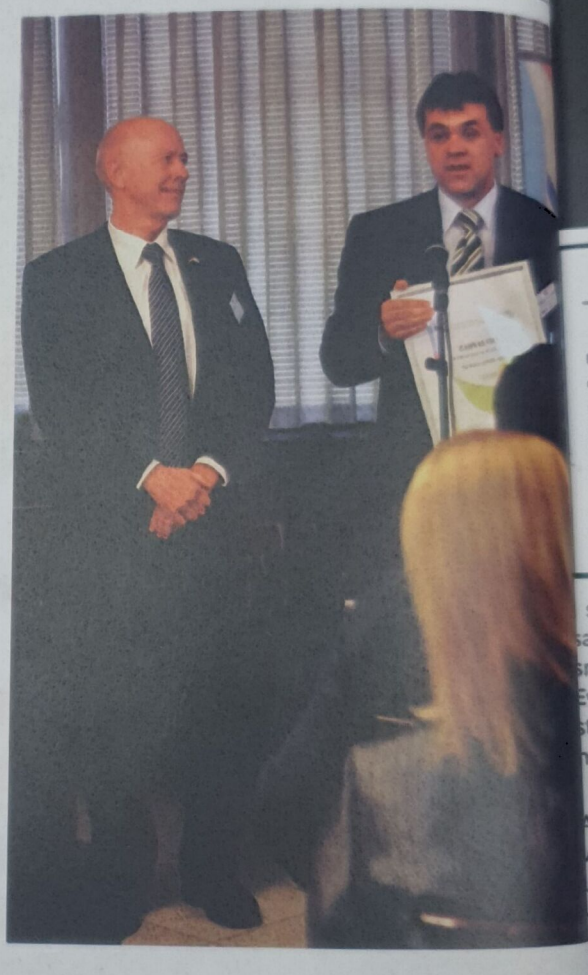

POREDJENJA

Analiza Evropske komisije dala je zanimljive upo- redne podatke za Srbiju i EU. Preduzetništvo je ocenje- no kao rastuća kategorija jer je broj novoosnovanih bi- znisa povećan za 22 odsto a u isto vreme u EU za 11,08 odsto. "Druga šansa" je u Srbiji bila uspešna u 2,7 odsto slučajeva a u EU u 1,98 odsto slučajeva. "Održivi uspe- šan biznis u preduzetništvu" u Srbiji je zaista bio uspe- šan sa 56 procenata a u EU sa 71,26 procenata.

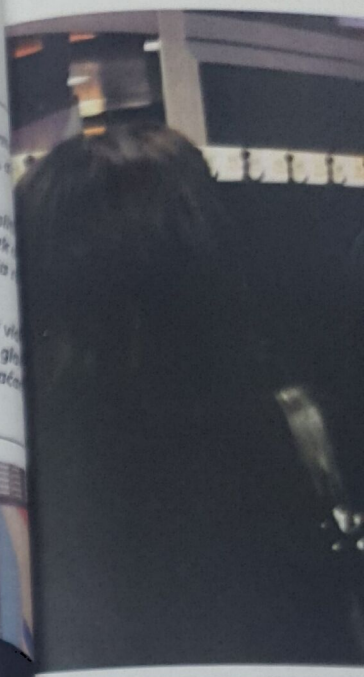

MNOGO MALIH JE MN

Od ukupnog broja firmi male i srednje firme i preduzet odsto radnika u privatnom sek radnih mesta je u metalskoj ind trgovini. Mikro firme imaju do stavljaju pravog džina evropske odsto sveukupnog biznisa EU Banka je u 2011. godini finans 30 milijardi evra.

strategije u dugoročnom peric sa rastućim trendovima i to sam smernice SBA (The small busine Evropske komisije. Jer, okosnicu stavlja upravljanje tranzicijom p na znanju što je dugogodišnji iz

Kada je juna 2008. godine Act(SBA), sve zemlje članice E vatile kao prekretnicu u održiv uverenjem da su MSP sektor, kičma razvoja društva. Stoga, i moraju biti usidreni u proce ornih okvira. Osnovni moto S ma (Think Small first)" čime MSPP sektora u srce Lisabons zapošljavanje. Od juna 200 Business Ac, napravljen je p okratskih procedura i prim sektoru, poput klastera, ink zemlje članice su značajno u razvoj MSPP. Ipak, objašnjava sporije raste u odnosu na sv zaposlenih povećava i do 70 započinjanja biznisa dok je

MNOGO MALIH JE MNOGO

Od ukupnog broja firmi u EU 99,8 odsto čine male i srednje firme i preduzetnici i zapošljavaju 67,1 odsto radnika u privatnom sektoru. Više od 80 odsto radnih mesta je u metalskoj industriji, gradjevinarstvu i trgovini. Mikro firme imaju do deset zaposlenih i predstavljaju pravog džina evropske ekonomije jer čine 91,5 odsto sveukupnog biznisa EU. Evropska investiciona Banka je u 2011. godini finansirala MSPP sektor EU sa 30 milijardi evra.

strategije u dugoročnom periodu, koji bi bio kontinuiran a rastućim trendovima i to samo ukoliko se slede principi, mernice SBA (The small business act) i druga dokumenta vropske komisije. Jer, okosnicu Lisabonskog ugovora predtavlja upravljanje tranzicijom prema ekonomiji zasnovanoj a znanju što je dugogodišnji izazov EU.

Kada je juna 2008. godine u EU usvojen Small Business ct(SBA), sve zemlje članice EU su ga sa olakšanjem prihatile kao prekretnicu u održivom ekonomskom razvoju sa verenjem da su MSP sektor, preduzetnici i preduzetništvo ičma razvoja društva. Stoga, naglašava dr Gračanac, princii moraju biti usidreni u procese kreiranja političkih i regulaornih okvira. Osnovni moto SBA je "Prvo razmišljajte o malma (Think Small first)" čime je EU čvrsto smestila potrebe MSPP sektora u srce Lisabonske strategije za privredni rast zapošljavanje. Od juna 2008., kada je usvojen SBA(Snall usiness Ac, napravljen je pravi progres u smanjenju biokratskih procedura i primenom dobrih praksi u MSPP ektoru, poput klastera, inkubatora i drugih mehanizama, emlje članice su značajno unapredile poslovni ambijent za zvoj MSPP. Ipak, objašnjava dr Gračanac, ovaj sektor i dalje porije raste u odnosu na svoje parnjake u SAD gde se broj aposlenih povećava i do 70 odsto u prvih sedam godina od počinjanja biznisa dok je u EU tek oko 20 procenata.

ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ

Aleksandar Gracanac, PhD, SMEs Coordinator at Serbian Chamber of Commerce, on European Commission Report

SMALL ENTERPRISES – TURNING POINT IN ECONOMIC DEVELOPMENT

In the Analysis of Annual Report on internationalization of small and medium enterprises sector and entrepreneurship in Serbia, based on activities of institutions and comprehensive SME sector policy at the national level, European Commission expresses high appreciation of the role of chamber system and role of Serbian Chamber of Commerce. Regarding that, Aleksandar Gracanac, PhD, considers that regardless of success achieved in the application of ten SBA principles, the main task is yet ahead of enterprises – eradication of illiquidity and payments made within 30 days - the same as in EU countries. Sector of small and medium enterprises and entrepreneurship needs to be regarded as a solution for long-term economic growth and not a part of problem – states Gracanac, adding that due to long-lasting absence of a strategy and application of policies on small and medium enterprises, this sector has employed only about 7% of new employees - insufficient for growth and prosperity.

Mala i srednja preduzeća i preduzetnici (MSPP) u Srbiji sada prolaze kroz tranzicionu krizu tipičnu za poslovni ambijent u zemljama koje se pripremaju za ulazak u Evropsku uniju! Položaj im dodatno otežava i globalna finansijska kriza, sužavajući manevarski prostor za održiv nivo biznisa. Ovo je uopšteni zaključak najnovije analize koju je sačinio takozvani Forum MSPP u Privrednoj komori Srbije. Komora ga je oformila još 2008. godine, tako da predstavlja najreprezentativnija mala i srednja preduzeća, kao i preduzetnike, po kriterijumu uspješnosti u biznisu. A povjerila mu je mandat da stalno vodi dijalog sa Vladom Srbije, kako bi se uslovi poslovanja u zemlji stalno prilagođavali uslovima koji postoje u EU

Piše: **Đorđe POPOVIĆ** (Beograd)

U izvještaju Evropske komisije za 2011. godinu o internacionalizaciji MSPP sektora u Srbiji, kojima kao najaktuelinijim barata i PKS, naglašeno je da postoji izvjestan pomak u posljednjih nekoliko godina. Međutim, rast zapošljavanja u ovom sektoru, koji je

samo sedam odsto, ne zadovoljava kriterijume EU, gdje je otprilike 25 odsto! Evropska komisija u ovom izvještaju naglašava i posebnu ulogu PKS u zastupanju interesa MSPP sektora baš preko Foruma MSPP.

Prof. dr Aleksandar Gračanac, koordinator MSPP u PKS, objašnjava:

- Evropska unija je postavila značaj MSPP sektora na vrh liste prioriteta Lisabonske strategije rasta i radnih mjesta 2005. godine korišćenjem partnerskog pristupa u kreiranju politike MSPP sektora. Uloga tog sektora je prepoznata i priznata na najvišem političkom nivou, pa je juna 2008. godine usvojen Akt o malom biznisu, ili u originalu, Small Business Act. To je Zakon o malim preduzećima koji primjenjuju sve zemlje članice EU, koji, kao važan dokument, predstavlja svojevrstan „ustav" za mala preduzeća i preduzetnike. Ovaj zakon, dakle, kao izraz političke volje priznaje i zvanično ključnu ulogu MSPP sektora u ekonomiji EU. Nažalost, u Srbiji je do sada često bilo lutanja u strategiji podrške za razvoj MSPP i u stvaranju odgovarajućeg ambijenta, pošto se nisu uzimali u obzir budući zakonski okviri, koje nameće EU!

Sagovornik u daljem razgovoru zamjera što Srbija još nije donijela svoj akt o malom biznisu nalik evropskom, uvjeren da se radi o hitnoj potrebi. Istraživanje Foruma MSPP PKS o uslovima za uspješan menadžment pokazalo je svu neophodnost donošenja akta o malom biznisu i konceptualnim i tehničkim vještinama menadžmenta, posebno u ovo vrijeme u kome se menadžmentu nameće poslovna formula, koja konkurentski uspjeh zasniva na obavljanju većeg broja poslova sa manje raspoloživih re-

Fond za inovacionu djelatnost

Fond za inovacionu djelatnost u Srbiji, pod pokroviteljstvom Ministarstva prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja, sprovodi „Projekat podrške inovacijama u Srbiji". Ovaj projekat se finansira iz donacije od 8,4 miliona evra pretpristupnih (IPA) fondova Evropske unije i sprovodi se u saradnji sa Svjetskom bankom. Trenutno Fond za inovacionu djelatnost poziva zainteresovane da se prijave za dva interesantna programa: Program ranog razvoja (Mini Grants Program) i Program sufinansiranja inovacija (Matching Grants Program).

Program ranog razvoja je namijenjen srbijanskim start up kompanijama u početnoj fazi razvoja i finansira do 85 odsto njihovih ukupnih troškova za aktivnosti kao što su razvoj dokazivanja koncepta, prototipa i pripremu poslovnih planova, u ukupnom iznosu do 80.000 evra. Dok program sufinansiranja inovacija ima cilj da sufinansira razvoj i komercijalizaciju novih proizvoda i usluga u postojećim mikro i malim kompanijama, kako bi one uspostavile saradnju sa strateškim partnerima, privukle investitore i plasirale svoje inovativne proizvode i usluge na tržište. Ovaj program finansira do 70 odsto vrijednosti projekta u oblasti razvoja i komercijalizacije novih proizvoda i usluga u ukupnom iznosu do 300.000 evra.

sursa. U tom smislu menadžeri malih i srednjih preduzeća i preduzetnici u Srbiji trenutno imaju otežane uslove poslovanja u odnosu na kolege u EU i rješavanje svih pitanja poslovnih uslova vezuju za primjenu principa akta o malom biznisu i u Srbiji u narednom periodu.

- Menadžerima malih, srednjih preduzeća i preduzetnicima u Srbiji predstoji period snažne aktivnosti da sačuvaju svoje biznise u trenutnim uslovima i da institucionalno i udruženo stručno lobiraju za izmjenu zakonske regulative, direktnim dijalogom sa srbijanskom Vladom preko Foruma MSPP PKS. Pored ovog Foruma, treba pomenuti i projekat Plato Srbija koji je u toku već tri godine i koji ima inovativan i edukativan karakter za obuku menadžera u MSPP sektoru, koji je u međuvremenu okupio više od 150 firmi - čuli smo od Aleksandra Gračanca.

Šta nudi Plato Srbija

Plato projekat predstavlja uspješnu praksu razmjene informacija, znanja i iskustva među firmama koje su uključene u njega. A to su velika, srednja i mala preduzeća, koja su se okupila sa ciljem ostvarivanja boljih poslovnih rezultata, poboljšanja poslovanja malih preduzeća, kao i uspostavljanje kontakata s privrednicima u zemlji i inostranstvu. Evropska mreža Plato, za razvoj i međusobnu saradnju malih i srednjih preduzeća, nastala je devedesetih godina u Belgiji, pa se proširila i u druge evropske zemlje. Danas obuhvata više od osam i po hiljada malih i srednjih i više od 700 velikih preduzeća iz 17 evropskih zemalja.

Projekat Plato Srbija spaja „velike i male", mentore iz velikih preduzeća i mala preduzeća. Praksa je već pokazala da veliku korist od projekta imaju kako mala tako i velika preduzeća - mentori. Velike kompanije imaju određene beneficije od učestvovanja u Plato programu. Dobijaju dobru priliku za umrežavanje sa drugim kompanijama i imaju odličnu poziciju za sticanje znanja o tome kako da posluju sa MSPP. Mentori postaju preduzetnički naklonjeni u svojoj kompaniji, suočeni sa problemima MSPP. Takođe je korisno i inspirativno za velike kompanije da budu učesnici u uspješnim inicijativama.

Kao koordinator aktivnosti u Plato programu PKS je na izvjesnom dobitku, jer stiče praktičan uvid i iskustvo o tome kako se obavlja menadžment u malim organizacijama, obično sa marginalnim resursima. A korist čini i umrežavanje sa kolegama u različitim specijalizovanim oblastima, kao i sama motivacija da se PKS više posveti rješavanju problema na lokalnim područjima.

Za sektor MSPP je praktična korist od projekta možda i najveća.

Statistika ima svoju logiku!

Prema posljednjim dostupnim podacima, kojima se služe i zvanične državne institucije, preduzetnički sektor Srbije u 2011. godini je obuhvatao 319.304 MSPP, što predstavlja 99,8 odsto od ukupnog broja privrednih subjekata (319.902). MSPP tako u 2011. godini generiše: 65,3 odsto zaposlenosti nefinansijskog sektora angažovanjem 786.873 radnika; 65,5 odsto prometa u tom sektoru, odnosno 47 milijardi evra (ili 5.200 milijardi dinara), što je, u prosjeku, promet od 150 miliona evra (16,3 miliona dinara) po preduzeću; kao i 55,2 odsto BDV, odnosno osam milijardi evra (878,2 milijardi dinara), što je, u prosjeku, 13 hiljada evra (1,4 miliona dinara) po preduzeću. Procjenjuje se da u 2011. godini MSPP učestvuje sa otprilike 33 odsto u BDP Republike Srbije.

Aktivnosti sektora MSPP tokom 2011. godine su tekle u uslovima povećane neizvjesnosti usljed nagovještaja novog talasa krize u zemljama evrozone. Tako je u poređenju sa 2010. godinom:

- Broj MSPP povećan za 764 što je rezultat povećanja broja mikro (za 761) i malih preduzeća (za 42), dok je broj srednjih preduzeća smanjen za 39.
- Smanjen je broj zaposlenih za 27.712, što je uslovljeno najvećim dijelom padom zaposlenosti kod preduzetnika za 12,3 odsto.
- Pogoršao se odnos broja osnovanih i ugašenih preduzeća i radnji - na 10 ugašenih osnovano je šest preduzeća (godinu dana ranije je broj ugašenih bio jednak broju osnovanih), a na 10 radnji koje su prestale sa radom osnovano je devet novih. Stopa opstanka novoformiranih MSPP je na prošlogodišnjem nivou - 61,7 odsto.
- Sektor MSPP je ostvario rast prometa od 0,2 odsto, za razliku od privrede (- 0,1 odsto) i velikih preduzeća (- 0,6 odsto). I pored rasta poslovne aktivnosti, vrijednost BDV preduzetničkog sektora niža je 3,2 odsto (u privredi - 2,0 odsto, kod velikih - 0,5 odsto).
- Rast produktivnosti (0,2 odsto), mjeren vrijednošću BDV po radniku, rezultat je visoke i iznadprosječne stope pada zaposlenosti: 3,4 odsto prema 1,8 odsto u privredi.
- Zadržana je pozicija najneprofitabilnijeg dijela privrede - stopa profitabilnosti u sektoru MSPP je bila 36,1 odsto prema 42,9 odsto u velikim firmama i 39,2 odsto u nefinansijskom sektoru. Najveću stopu profitabilnosti imaju mala preduzeća (45,7 odsto), dok su jedino srednja preduzeća ostvarila rast profita i profitne stope (0,4 odsto i 1,9 odsto), što nije bilo dovoljno da se stopa profitabilnosti MSPP pomjeri sa nivoa iz 2010. godine.

sursa. U tom smislu menadžeri malih i srednjih preduzeća i preduzetnici u Srbiji trenutno imaju otežane uslove poslovanja u odnosu na kolege u EU i rješavanje svih pitanja poslovnih uslova vezuju za primjenu principa akta o malom biznisu i u Srbiji u narednom periodu.

- Menadžerima malih, srednjih preduzeća i preduzetnicima u Srbiji predstoji period snažne aktivnosti da sačuvaju svoje biznise u trenutnim uslovima i da institucionalno i udruženo stručno lobiraju za izmjenu zakonske regulative, direktnim dijalogom sa srbijanskom Vladom preko Foruma MSPP PKS. Pored ovog Foruma, treba pomenuti i projekat Plato Srbija koji je u toku već tri godine i koji ima inovativan i edukativan karakter za obuku menadžera u MSPP sektoru, koji je u međuvremenu okupio više od 150 firmi - čuli smo od Aleksandra Gračanca.

Šta nudi Plato Srbija

Plato projekat predstavlja uspješnu praksu razmjene informacija, znanja i iskustva među firmama koje su uključene u njega. A to su velika, srednja i mala preduzeća, koja su se okupila sa ciljem ostvarivanja boljih poslovnih rezultata, poboljšanja poslovanja malih preduzeća, kao i uspostavljanje kontakata s privrednicima u zemlji i inostranstvu. Evropska mreža Plato, za razvoj i međusobnu saradnju malih i srednjih preduzeća, nastala je devedesetih godina u Belgiji, pa se proširila i u druge evropske zemlje. Danas obuhvata više od osam i po hiljada malih i srednjih i više od 700 velikih preduzeća iz 17 evropskih zemalja.

Projekat Plato Srbija spaja „velike i male", mentore iz velikih preduzeća i mala preduzeća. Praksa je već pokazala da veliku korist od projekta imaju kako mala tako i velika preduzeća - mentori. Velike kompanije imaju određene beneficije od učestvovanja u Plato programu. Dobijaju dobru priliku za umrežavanje sa drugim kompanijama i imaju odličnu poziciju za sticanje znanja o tome kako da posluju sa MSPP. Mentori postaju preduzetnički naklonjeni u svojoj kompaniji, suočeni sa problemima MSPP. Takođe je korisno i inspirativno za velike kompanije da budu učesnici u uspješnim inicijativama.

Kao koordinator aktivnosti u Plato programu PKS je na izvjesnom dobitku, jer stiče praktičan uvid i iskustvo o tome kako se obavlja menadžment u malim organizacijama, obično sa marginalnim resursima. A korist čini i umrežavanje sa kolegama u različitim specijalizovanim oblastima, kao i sama motivacija da se PKS više posveti rješavanju problema na lokalnim područjima.

Za sektor MSPP je praktična korist od projekta možda i najveća.

Statistika ima svoju logiku!

Prema posljednjim dostupnim podacima, kojima se služe i zvanične državne institucije, preduzetnički sektor Srbije u 2011. godini je obuhvatao 319.304 MSPP, što predstavlja 99,8 odsto od ukupnog broja privrednih subjekata (319.902). MSPP tako u 2011. godini generiše: 65,3 odsto zaposlenosti nefinansijskog sektora angažovanjem 786.873 radnika; 65,5 odsto prometa u tom sektoru, odnosno 47 milijardi evra (ili 5.200 milijardi dinara), što je, u prosjeku, promet od 150 miliona evra (16,3 miliona dinara) po preduzeću; kao i 55,2 odsto BDV, odnosno osam milijardi evra (878,2 milijardi dinara), što je, u prosjeku, 13 hiljada evra (1,4 miliona dinara) po preduzeću. Procjenjuje se da u 2011. godini MSPP učestvuje sa otprilike 33 odsto u BDP Republike Srbije.

Aktivnosti sektora MSPP tokom 2011. godine su tekle u uslovima povećane neizvjesnosti usljed nagovještaja novog talasa krize u zemljama evrozone. Tako je u poređenju sa 2010. godinom:

- Broj MSPP povećan za 764 što je rezultat povećanja broja mikro (za 761) i malih preduzeća (za 42), dok je broj srednjih preduzeća smanjen za 39.
- Smanjen je broj zaposlenih za 27.712, što je uslovljeno najvećim dijelom padom zaposlenosti kod preduzetnika za 12,3 odsto.
- Pogoršao se odnos broja osnovanih i ugašenih preduzeća i radnji - na 10 ugašenih osnovano je šest preduzeća (godinu dana ranije je broj ugašenih bio jednak broju osnovanih), a na 10 radnji koje su prestale sa radom osnovano je devet novih. Stopa opstanka novoformiranih MSPP je na prošlogodišnjem nivou - 61,7 odsto.
- Sektor MSPP je ostvario rast prometa od 0,2 odsto, za razliku od privrede (- 0,1 odsto) i velikih preduzeća (- 0,6 odsto). I pored rasta poslovne aktivnosti, vrijednost BDV preduzetničkog sektora niža je 3,2 odsto (u privredi - 2,0 odsto, kod velikih - 0,5 odsto).
- Rast produktivnosti (0,2 odsto), mjeren vrijednošću BDV po radniku, rezultat je visoke i iznadprosječne stope pada zaposlenosti: 3,4 odsto prema 1,8 odsto u privredi.
- Zadržana je pozicija najneprofitabilnijeg dijela privrede - stopa profitabilnosti u sektoru MSPP je bila 36,1 odsto prema 42,9 odsto u velikim firmama i 39,2 odsto u nefinansijskom sektoru. Najveću stopu profitabilnosti imaju mala preduzeća (45,7 odsto), dok su jedino srednja preduzeća ostvarila rast profita i profitne stope (0,4 odsto i 1,9 odsto), što nije bilo dovoljno da se stopa profitabilnosti MSPP pomjeri sa nivoa iz 2010. godine.

Market in globalized conditions

Effective integration of the national economy

Dr. Aleksandar Gračanac, author of the book "The World Market under conditions of globalization"

The modern world is comprised of an increasingly dense network of power relations that simultaneously shape and constrain both the individual and the state. The consequence is that economies are less and less national and increasingly global. Autonomous policies are becoming less effective, faced with global flows of capital, people, technology, knowledge, financial transactions and the global financial crisis.

Market economy is showing weaknesses and demonstrating that it is not the only optimizer automatically ensuring the survival of the fittest, because rigidity and delays, informal relationships, information barriers and transaction costs dominate the operating environment today.

Plain statistics show how much technology and business are related. The volume of trade conducted electronically is growing by 250% annually. Projections suggest that by 2015 the value of e-commerce will reach $600 billion, with over 1.5 billion internet users. The globalization of production, transport, communications and finance are exacerbating the increasing split between the state, as an economic entity, and individual territorial and administrative units.

The changes are far-reaching. A state's monetary and fiscal policies are no longer based on the national financial system, rather on transnational financial structures, which inevitably must undergo a sort of restructuring (global financial crisis).

The 1990s brought far-reaching changes in the socio-economic environment in terms of the strategy, structure and management of operations. Businesses (transnational corporations, TNCs) were integrated into the world economy through alliances that formed through partnerships and mergers, in order to achieve profitable goals and develop solutions that improve processes, productivity and profitability. In the future world, estimates suggest between the second and third decades of the 21st century, we are expected to have several global strategic alliances: Pacific (America and Asia), American (North, Central and South America), Atlantic (America and Europe) and European (Europe, Russia and North

America), while in the distant future only one alliance will exist: the global network.

The world market is marked by four economic domains: the global money and investment economy, the economy of TNCs, regional economics and national economies. The existence of these economic areas imposes the need for an integration model on the world market.

The efficiency of integrating small countries into the world market depends largely on a country's strategic choice of specialisation. However, burdened with numerous limitations, small countries are not so free to select the branches and industrial sectors they will specialise in to cater for the needs of the global market.

With their choice of strategy a small country also has a faster and more achievable pathway to membership in the WTO (World Trade Organization), which ensures the quality treatment of products on the world market.

Proposals for the specialisation of small countries include several strategy models. In particular, commitment to the implementation of an appropriate set of strategies depends on numerous factors of a multidisciplinary nature and the country's characteristics.

- The strategy of identifying niche products on the market is ideal for small countries that inevitably must specialise in one type of production and exports for which there is great interest in larger countries. Small countries must seek gaps in the market that big companies from major countries cannot fill because they are disinterested and inflexible. In projecting increases in exports, small countries' national economies opt for that product nomenclature that envisages lasting resources, conditions for competition (price, quality, delivery deadlines, branding, promotion etc.) and stimulating production in areas that increase profitability by reducing the cost of dependence and substituent import inputs.
- The strategy of international cooperation enables small countries to engage in a number of cooperative technological development projects through direct corporate joint agreements. As the world product market is dominated by high export structures, the trend of including small countries will be of crucial importance in the future formation of competitive advantages.
- The strategy of creating a systemic environment for efficient operations and forming an increasing a number of SMEs and family businesses and their specialisation in certain types of products, binding them to large domestic and

foreign companies. This strategy has seen many countries build a recognisable image as super export leaders, like Germany. At the beginning of 2000, within its strategy to integrate the European economy into the globalization process, the economy of the EU prioritised preparations for increasing the economic activity of SMEs to the highest level. And with the adoption of the Small Business Act, SBA, of 2008, all states accepted the imperative of this act as a key component of development, especially during the period of the global financial crisis.

- The strategy of creating large companies and their efficiency increases national competitiveness, which has been shown by the examples of companies from Switzerland, Norway, Belgium, Austria etc.
- The strategy of product specialisation is a kind of synthesis between the cooperation strategy and the strategy of identifying niche products on the market.

At the same time, export companies' management must apply the following principles:

- Creating company growth towards global markets with the aim of functioning dedicated export
- Reducing the diversification of export supply (customers select products)
- Permanently increasing competitiveness (level of quality, originality, design, visibility, delivery deadlines, functionality, competitive prices)
- Establishing direct contact with foreign consumers in order to maximise customer satisfaction
- Selecting the most attractive target markets (in exports, while with import eliminate the substitutive concept of growth)
- Ensuring adequate access to domestic competition (requiring cooperation in export, mutually competitive networking, joint approach to external markets)
- Exporting a greater volume of high demand products
- Creating promotional activities at the highest levels (public relations, presentations, fairs and expos etc.).

antrfile

Economic Sciences Ph.D. Aleksandar Gračanac gained his professional, technical and scientific experience in industry, institutions and chambers of commerce in Belgium, Germany and the EU. He is a tenured professor at Educons University in Novi Sad and a visiting professor at universities throughout Europe. He is the author of five books and more than 60 research papers published in national and international journals. He is a former athlete and rugby player for Partizan Belgrade RUFC, with whom he won five national championships and two national cups, and a journalism correspondent for the publication Sportski žurnal (Sporting Journal). He is currently serving as coordinator of the Serbian Chamber of Commerce's Committee for Small & Medium-sized Enterprises and Entrepreneurs and is national coordinator of SME Week – a project of the EU Department of Entrepreneurship. He speaks English and German fluently and has good knowledge of French.